

موقعیت حوزه علمیه قم

حوزه علمیه قم که امروز بصورت یک دانشگاه عظیم اسلامی بیرون آمده و بیش از ۶ هزار محصل علوم دینی در آن اشتغال بتحصیل دارند ، گذشته از اینکه يك سازمان وسیع دینی و اسلامی است يك كانون بزرگ علمی و فرهنگی محسوب میشود .

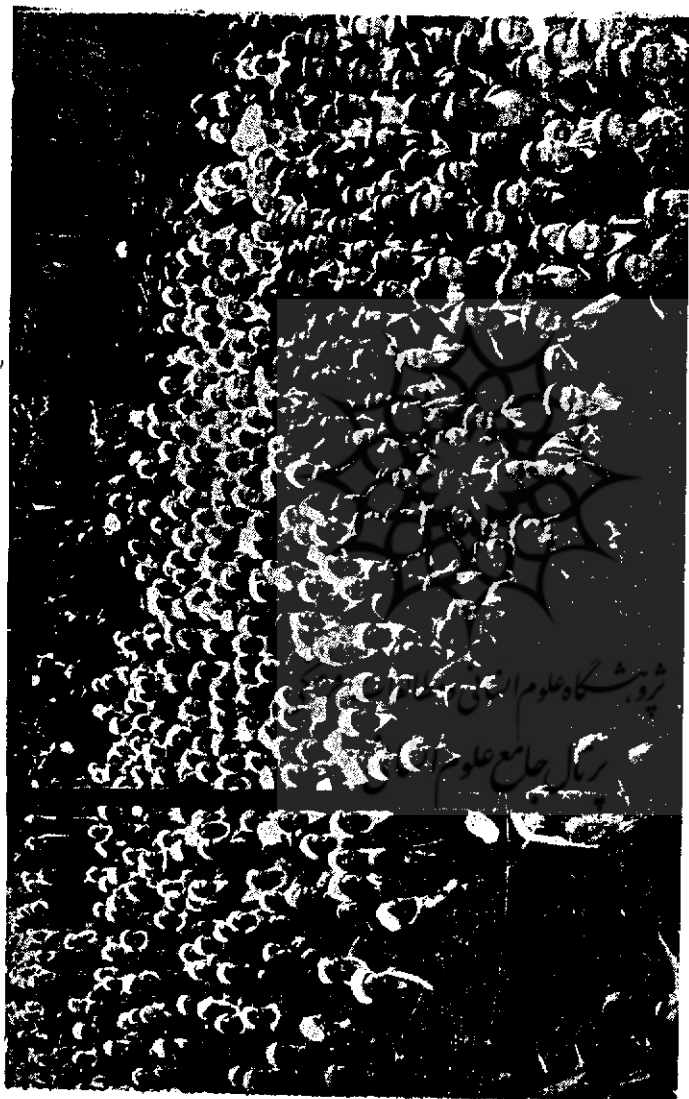
تخصیلات طلاب و دانشجویان دینی در این حوزه علمی در حقیقت در سه دوره صورت می گیرد : مقدمات ؛ سطوح ؛ خارج . گرچه شرح مبسوط در باره مشخصات و برنامه های درسی این سه دوره از موضوع مقاله ما خارج است ولی همیشه میتوان گفت که در دوره مقدماتی ، طلاب علوم دینی در ادبیات عربی ، منطق ، معانی ؛ بیان و بدیع و یک دوره فقه غیر استدلالی ، فرا میگیرند .

در دوره سطوح ، بیشتر هم محصلین متوجه فرا گرفتن اصول و دقه ، استدلالی است که از روی کتابهای معینی که از بزرگان دانشمندان گذشته بیاد کارمانده و هر کدام بنوبه خود از شاهکارهای علمی محسوب میشود تدریس میگردد .

در دوره خارج ، مسائل فقه اسلامی و اصول فقه بصورت کاملاً استدلالی و جامع مورد بحث قرار میگیرد ؛ باین ترتیب که استاد هر مسأله را عنوان می کند با توجه بتمام مطالبی که در کتب مختلف آن علم در باره آن مسأله گفته شده ، و با توجه بتمام مدارك و دلائل موجود ، آنرا مورد تجزیه و تحلیل دقیق قرار داده و نظر نهائی خود را با تکیه استدلالاتی که مورد قبول اوست با اثبات میرساند .

در این دوره محصلین علوم دینی طرز اجتهاد و استنباط احکام را کاملاً می آموزند و بر اثر ممارست ؛ قدرت بر استنباط مسائل گوناگون دینی را از مدارك اصلی پیدا می کنند . در حوزه علمیه قم علاوه بر حوزه های درسی فقه و اصول و ادبیات و منطق بترتیبی که گفته شد ، چندین حوزه درس « فلسفه » و « تفسیر » و « عقائد و مذاهب یا کلام » نیز هست که طلاب و محصلین علوم دینی میتوانند اطلاعات خود را در این علوم در آن حوزه ها تکمیل کنند .

گرچه حوزه های علمی روحانی از نظر تشکیلات خالی از نواقصی نیست که آنهم تدریجاً

گوشه‌ای از اجتماع فقلاء و محصلین حوزه علمیه قم که بسورت دستنه جمعی برای شرکت در مجلس
فاتحه آیه الله تقید میروند

دارد اصلاح میشود اما مزایای هم دارد که در بسیاری از مراکز علمی دیگر بان صورت یافت نمیشود، یکی از مزایای حوزه های علمی ما که توجه ره بیننده های رادر نخستین برخورد بخود جلب میکند آزادی کامل بحث و گفتگو است. زیرا استادان بشاگردان خود اجازه میدهند که هر گونه سؤال و ایرادی در اطراف مسائل مورد بحث داشته باشند عنوان کرده و از آن دفاع نمایند و بسامی میشود که استاد ناچار میگردد در مسأله خاصی چند روز توقف کرده و محل اشکالات و جواب ایرادات بپردازد.

دیگری آنکه در حوزه های علمی ما، شاگردان در انتخاب استاد و شرکت در هر حوزه درسی آزادند و میتوانند در هر حوزه ای که بیشتر از آن استفاده میکنند شرکت نمایند در این حوزه ها فاصله میان اساتید و شاگردان از نظر تماس علمی و اجتماعی خیلی کم است و سادگی جلسات درس جالب توجه است.

در حوزه های علمی دینی بیش از آنچه بحفظ و ازر کردن مطالب اهمیت داده میشود بتحقیق و تعمق و دقت اهمیت میدهند، بهین دلیل قدرت تفکر و تحقیق و انتقاد صحیح علمی بسرعت در محصلین این حوزه ها رشد و نمو میکند.

در حال منظور این نیست که تمام جزئیات داخلی حوزه های علمی روحانی و طرز تحصیل محصلین علوم دینی را در اینجا تشریح کنیم، منظور این بود که فقط اشاره مختصری باین قسمت کرده و باصل موضوع یعنی اهمیت و موقعیت «حوزه علمیه قم» بپردازیم:

گمان نمیکنیم جای تردید نباشد که وجود یک مرکز بزرگ روحانی در قلب این مملکت از هر نظر که حساب کنیم لازم و ضروری است:

۱- از نظر دینی و روحانی

شکی نیست که تعلیم و تربیت مردم مسلمان این کشور، و مبارزه باخرافات و انحرافات عقیده ای، و زنده داشتن روح اسلام و حقایق مذهب شیعه در میان مردم، کار ساده ای نیست که از هر کس ساخته باشد، بلکه محتاج بیک بنیه قوی علمی و آشنائی کامل باصول و فروع اسلامی است که آنهم جز از راه تحصیل در چنین حوزه هایی میسر نیست. اگر چنین حوزه هایی نباشد و افراد دانشمند و عالم تربیت نشوند که مردم را ارشاد و تبلیغ کنند چیزی نمیگردد که انواع گمراهیها و انحرافات و آلودگیها در میان مردم مسلمان پیدا میشود. همانطور که برای مبارزه با بیماریها وجود دانشکده طب و تربیت طیب لازم و ضروری است برای تعلیم و ارشاد مردم و مبارزه با بیماریهای اعلائی و انحراف عقیده ای وجود چنین کانسونی

لازم است .

امروز حوزه علمیه قم می تواند با کمک سایر حوزه های روحانی شماع نیرومندایمان و اسلام را در سراسر این مملکت منتشر سازد ، مردم مملکت ما در جریانهای مختلف ثابت کرده اند که نسبت بدین و مذهب علاقه مندند و خود را نیازمند بآن می دانند ، چنین جمعیتی عالم و روحانی می خواهند ، حوزه علمیه می خواهند ، مبلغ دانشمند و پاسواد می خواهند .

امروز تربیت یافتگان حوزه علمیه قم در سراسر این کشور در شهرها و قصبات و دهات بارشاد و هدایت مردم و تبلیغ و ترویج اشتغال دارند و بسیاری از علماء طراز اول شهرستان ها تربیت یافتگان حوزه علمیه قم هستند .

حوزه علمیه قم توانسته است بدورترین نقاط این کشور ، بلکه بیاضی از کشورهای خارج مانند آلمان و آمریکا مبلغ بفرستد و زوایای این کشور را بنور حقایق اسلامی روشن سازد بدیهی است هر چه از همین د حوزه علمیه جوان می گذرد بهتر می تواند این رسالت بزرگ را انجام داده و قدمهای مؤثرتری در این راه بردارد .

همه ساله عده زیادی از فضلاء و محصلین قم بعنوان تبلیغ احکام و حقایق دینی در ماه مبارک رمضان و محرم و صفر بنقاط مختلف کشور میروند ، و هر کدام بسهم خود در ارشاد و هدایت مردم می کوشند و بنشویق و ترفیب آنها مساجد ، مدارس ، بناهای خیریه در نقاط مختلف ساخته میشود .

همه ساله نشریات مختلف و گوناگونی اعم از مجله ، سالنامه ، کتاب از قم منتشر شده و در دسترس عموم قرار می گیرد ، این نشریات در آشنا ساختن مردم بحقایق و دستورات اسلامی نقش مؤثری دارد .

بنا بر این حفظ این حوزه روحانی که درد دسترس مردم این مملکت قرار دارد برای حفظ عقائد مذهبی و مبارزه با خرافات و آشنائی مردم بدستورات عالی اسلام بنام معنی لازم است همانطور که حفظ حوزه های بزرگی در خارج مانند حوزه علمیه نجف اشرف که بدون شك از افتخارات عالم اسلام است بنوبه خود واجب و ضروری می باشد .

۴ - از نظر علمی و فرهنگی

در حوزه علمیه قم صدها نویسنده و مجتهد زبردست وجود دارد ؛ که با قلم و زبان خود در روشن ساختن افکار عمومی و زنده کردن آثار فرهنگی و علمی بزرگان گذشته سهم بسزائی دارند این نکته برای ما قابل توجه است که یکی از سادات شهرستان قم کتاب میباید ؛ یعنی همه ساله کتابهای زیادی ، اعم از تالیفات تازه یا تالیفات گذشتگان ، در این شهرستان

علمی و دینی چاپ شده و بهار ج فرستاده می‌شود ، مخصوصاً طبقه جوان حوزه علمیہ قم توجه مخصوصی باین قسمت دارند .

در میان کتابهایی که وسیله نویسندگان حوزه علمیہ تألیف می‌شود کتابهایی یافت می‌شود که جزء شاهکارهای علمی و فرهنگی محسوب می‌گردد .

تا کنون در میان کتابهایی زیادی که هر ساله در کشور ما وسیله نویسندگان مختلف نوشته شده دو کتاب از حوزه علمیہ قم بعنوان «بهترین کتاب سال» شناخته شده است : کتاب «اصول فلسفه» و کتاب «فلسوف نماها» که اولی بهترین کتاب سال ۱۳۳۲ و دومی بهترین کتاب سال ۱۳۳۳ شناخته شد و روی این جهات است که ما از این حوزه بعنوان يك کانون علمی و فرهنگی ، نام می‌بریم :

۳- از نظر اخلاقی و اجتماعی

در جامعه امروز کشور ما (مانند بسیاری از کشورها) بطلی که اینجا جای شرح آن نیست بی بندوباری عجیبی از نظر اخلاقی مخصوصاً در میان طبقه جوان پیدا شده است .

افزایش آمار جنایات ؛ توسعه مراکز فساد ، افزایش مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدره ، زیاد شدن انواع تقلب و انحرافات جنسی همه نشانه این فقر اخلاقی است .

ضرورت وجودیکه سازمان وسیع اخلاقی که اجتماع را پایمان ، خداترسی ؛ پاکدامنی در ستکاری و عدالت دعوت کند ، آنهم در قلب این کشور ، بر همه کس واضح است

تبلیغات دینی در صورتیکه روی برنامه صحیحی انجام شود تأثیر فراوانی در آرامش اجتماع و مبارزه با فساد دارد . يك دستگاہ وسیع روحانی اگر با وسائل تبلیغاتی روزمجهز باشد میتواند بار سنگین مأمورین انتظامی و دستگاہهای قضایی را بقدر زیادی سبک کند و از توسعه جنایات و مفاسد اخلاقی و دزدی و ارتشاء و .. کلاملاً بکاهد .

هر کس بسادت این اجتماع علاقمند باشد تقویت و توسعه و تکمیل چنین مرکز روحانی را جزء فراموش خود می‌شمارد .

۴- از نظر حفظ استقلال

وجودیک مرکز بزرگ روحانی در کشوری که اکثریت قریب با اتفاق آن مسلمان هستند نقش بزرگی در حفظ وحدت آن کشور خواهد داشت ؛ هنگام بروز بحرانهای سیاسی و در مواقعی که موجودیت و استقلال کشور در خطر می‌افتد بهترین وسیله‌ای که میتواند آنرا در برابر دشمنان و مقابل خطرات نگاهداری کند ، همان ایمان مردم است .

مردمی که راستی مسلمان و پایمان هستند حفظ آب و خاک خود را بعنوان حفظ يك کشور اسلامی ، جزء فراموش حقمی خود مپندارند ، دین و مذهب آنها را بدفاع در برابر دشمنان دعوت

کرده و حفظ حدود و ثغور يك کشور اسلامی را در برابر اجانب اَبَزرگترین فرائض می‌شمارد .
نقش يك مرکزیت روحانی که این ایمان را در دل مردم زنده نگه می‌دارد در حفظ استقلال و وحدت
این مرز و بوم نیازمند بشرح و بیان نیست .

* * *

همه در حفظ این میراث باید بکوشیم !

حوزه علمیه قم با آن همه موقیبت و آثاری که داشته و دارد نتیجه زحمات فراوان اساتید و
دانشمندان بزرگی است که سالها برای تأسیس و توسعه این دانشگاه بزرگ اسلامی خون
دل خورده و زحمات طاقت فرسایی را متحمل شده‌اند ، و پیش از همه مرهون مجاهدتهای
آیة الله حائری و آیة الله العظمی آقای بروجردی است . بجزرات میتوان گفت بزرگترین و
پرازشترین میراثی که از آیة الله بروجردی پیادگار مانده ، ؛ همین حوزه
علمیه قم ، است و آثار و خدمات بزرگ دیگر این پیشوای بزرگ همه در رتبه بعد
قرار دارد .

بنابر این ما اذهر صنف و هر طبقه‌ای که باشیم ، اگر علاقه‌مند احیاء آثار پینمبر اسلام
واهل بیت کرام او (علیهم السلام) هستیم ، اگر دوستدار این آب و خاک و خواهان حفظ استقلال
و وحدت این کشور می‌باشیم ،

اگر دوستدار علم و فرهنگ و زنده شدن آثار دانشمندان بزرگ گذشته هستیم ، اگر
خواهان اصلاح اجتماع و مبارزه با مفاسد اخلاقی امروز می‌باشیم ، بر ما لازم است که در تقویت
و توسعه این مرکز بزرگ روحانی بکوشیم ، زیرا بقاء این مرکز روحانی میتواند بقسمت مهمی
از خواسته‌ها و آرمانهای ما تحقق بخشد .

همانطور که زما و اساتید حوزه علمیه قم تصمیم جدی گرفته‌اند که برای حفظ این میراث
بزرگ از بن‌لهر گونه مجاهدت و فداکاری خودداری نکنند ، و بکوشند که نه تنها با رحلت
آیة الله فقید خللی در وضع حوزه روحانی قم وارد نشود بلکه به پیشرفت و سر تکاملی خود ادامه دهد
و با اینکه هنوز مجالس فاتحه و یاد بود برای آیة الله فقید برقرار است حوزه‌های درسی را برقرار
ساخته و مانند زمان حیات آیة الله فقید وضع تحصیلی حوزه علمیه را بصورت عادی اداره میکنند ،
همچنین بر سایر مسلمانان و دینداران مخصوصاً روحانیین و وعاظ محترم شهرستانها فرض است که
اذهر گونه مجاهدت و کوشش در راه این هدف مقدس مضایقه نکنند تجار و سرمایه داران بیدار
و مسلمان که همواره با کمال افنخار برای تقویت این کانون مقدس دینی همه گونه کمکهای مالی
مینموده‌اند لازم است بموقیبت حساس فعلی توجه بیشتر داشته و کمافی السابق بسهم خود در
راه این هدف بزرگ بکوشند . در حقیقت حفظ و نگاهداری این حوزه مقدسه ؛ دینی
است که بر همه عموم ماست !